

Kryzysy w Unii Europejskiej w drugiej dekadzie XXI wieku

Uwarunkowania – przebieg – implikacje

Prace Naukowe

Uniwersytetu Śląskiego
w Katowicach
nr 3728

50 lat
**Uniwersytetu
Śląskiego**
w Katowicach

Kryzysy w Unii Europejskiej w drugiej dekadzie XXI wieku

Uwarunkowania – przebieg – implikacje

Redakcja naukowa

Tomasz Kubin, Mieczysław Stolarczyk

Redaktor serii: Nauki Polityczne
Mariusz Kolczyński

Recenzent
Marek Rewizorski

Spis treści

Wstęp (Tomasz Kubin, Mieczysław Stolarczyk)	7

Część pierwsza

Teoretyczne aspekty kryzysów w Unii Europejskiej

Zbigniew D. Czachór: Sokratejskie prawdy pozorne a kryzys (w) Unii Europejskiej. Daimnion oraz sześćdziesiąt myśli majeutycznych i elenktycznych w formie hipotez badawczych	17
Janusz Ruszkowski: Kryzys integracji w teoriach studiów europejskich	32
Józef M. Fiszer: Megakryzys w Unii Europejskiej – istota, przesłanki i implikacje dla integracji Europy w drugiej dekadzie XXI wieku.	54
Piotr Tosiek: Postkryzysowa architektura Unii Europejskiej: model neomiędzyrządowy czy plurilateralny?	79

Część druga

Uwarunkowania kryzysów w Unii Europejskiej

Dariusz Milczarek, Olga Barbarska: Międzynarodowe uwarunkowania zjawisk kryzysowych w Unii Europejskiej	101
Jacek Pietrucha: Druga faza kryzysu w strefie euro i jej determinanty	122
Rafał Riedel: Kryzys gospodarczy w Europie według Thomasa Piketty’ego.	141
Jerzy Jaskiernia: The Crisis in the European Union and the Brexit (The Democratic Deficit in the European Union as a Source of Eurosceptic of the Citizens in the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland)	159
Katarzyna Czornik: Destabilizacja Bliskiego Wschodu przez Zachód jako jedna z głównych determinant kryzysu migracyjno-uchodźczego w Unii Europejskiej	180

Agnieszka Miarka: Wojna w Syrii jako wyzwanie dla Unii Europejskiej w drugiej dekadzie XXI wieku	214

Część trzecia

Przejawy kryzysów w Unii Europejskiej

Sławomir Czech: Polityczny wymiar przyczyn i konsekwencji kryzysu strefy euro	233
Andrzej Podraza: Unia Europejska jako podmiot geopolityczny czy humanitarny? Na przykładzie reakcji wobec wojny w Syrii i problemu uchodźców	249
Michał Dulak: Strategiczne zarządzanie kryzysem członkostwa w Unii Europejskiej na przykładzie Brexitu	277
Bogdan Góralczyk: Aksjologiczna dezintegracja w Unii Europejskiej? Przypadek Węgier	301
Ryszard Zięba: Stagnacja polityki bezpieczeństwa i obrony jako przejaw kryzysu Unii Europejskiej	329
Mieczysław Stolarczyk: Kryzys uznanego (powszechnie akceptowanego) przywództwa Niemiec w Unii Europejskiej	349
Joanna Ciesielska-Klikowska: Polityka Niemiec na rozdrożu? Europejskie wyzwania Niemiec w XXI wieku	374
Anna Pacheśniak: Identyfikacja kryzysów w Unii Europejskiej w programach wyborczych europartii	396

Część czwarta

Implikacje kryzysów w Unii Europejskiej

Agnieszka Nitszke: Wpływ kryzysu migracyjnego na zmiany w obszarze Europejskiej Polityki Sąsiedztwa	417
Justyna Zając: Kryzysy w Unii Europejskiej a jej polityka śródziemnomorska	438
Artur Adamczyk: Wpływ kryzysu migracyjnego na stosunki Unii Europejskiej z Turcją	461
Monika Szynol: Zdolność integracyjna w kryzysie. Stagnacja polityki rozszerzenia Unii Europejskiej w drugiej dekadzie XXI wieku	481
Magdalena Tusińska: Europejski model społeczny a współczesne wyzwania dotyczące ubóstwa i wykluczenia społecznego	509
Tomasz Kubin: Czy Unia Europejska już nie wytycza kierunku rozwoju ludzkości? Kryzys idei integracji w Unii Europejskiej	523
Noty o Autorach	547
Summary	557
Zusammenfassung	559

Wstęp

Unia Europejska (UE) od kilku lat znajduje się w fazie dezintegracji czy, zdaniem innych autorów, w kryzysie egzystencjalnym bądź megakryzysie. Pojawiały się opinie, że proces integracji w ramach UE zaczyna się cofać, a Unia może się załamać pod ciężarem kryzysów, z którymi się zmaga. Przyczyną tego stanu było współwystępowanie (nakładanie się) wielu kryzysów i małe efekty podejmowanych działań zmierzających do ich rozwiązania. Zasadne były stwierdzenia, że kryzys unijny jest wielopłaszczyznowy, dotyczy on bowiem wielu obszarów integracji europejskiej i przejawów funkcjonowania Unii Europejskiej¹. Mamy tutaj na uwadze przede wszystkim kryzys strefy euro (czy według innych kryzys w strefie euro), kryzys Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa (WPZiB) Unii Europejskiej oraz Wspólnej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony (WPBiO), kryzys uchodźczy, kryzys związany z nasileniem się tendencji eurosceptycznych wśród społeczeństw państw członkowskich UE, w tym dążeń do wystąpienia z UE, oraz kryzys powszechnie akceptowanego w UE przywództwa². Na te i inne

¹ K.A. WOJTASZCZYK: *Kryzysy w procesie integracji europejskiej – istota i następstwa*. W: *Kryzysy w procesie integracji europejskiej i sposoby ich przezwyciężania*. Red. K.A. WOJTASZCZYK, J. NADOLSKA. Warszawa 2015, s. 399.

² Bogdan Góralczyk wskazywał na siedem rodzajów kryzysów UE (kryzys finansowy i gospodarczy niektórych państw strefy euro, głównie Grecji; kryzys strukturalny strefy euro; kryzys migracyjny; kryzys systemu bezpieczeństwa, w tym WPZiB; kryzys przywództwa i wizji; wzrost dominacji Niemiec; kryzys instytucjonalny określany jako „deficyt demokracji”). *Siedem kryzysów zagraża UE*. Prof. B. Góralczyk: *chcąc Unię ratować, trzeba ją wymyślić na nowo* – <http://wiadomosci.wp.pl/kat,1356,title,Siedem-kryzysow-zagraza-UE-Prof-B.Goralczyk-chcac-Unie-ratowac-trzeba-ja-wymyslic-na-nowo,wid,17912681,wiadomosc.html?ticaid=115c56> (dostęp: 16.10.2015).

Adam Krzemiński pisał, że UE wstrząsa naraz pięć wielkich kryzysów: finansowy Grexit, brytyjskie *votum separatum*, rosyjska agresja na Ukrainę, napór uchodźców z krajów muzuł-

kryzysy występujące w Unii (kryzysy UE)³ nakładał się wzrost zagrożenia atakami terrorystycznymi wielu państw członkowskich UE ze strony dżihadystów (np. zamachy terrorystyczne w Paryżu w dniu 13 listopada 2015 r. i w Brukseli w dniu 22 marca 2016 r.).

Faktem jest, że kryzysy są immanentną cechą procesów integracji. Na każdym etapie integracji w ramach Wspólnot Europejskich (WE) i UE występowały istotne problemy, od których rozwiązania zależała dalsza efektywność przedsięwzięć integracyjnych, w tym przechodzenie do coraz wyższych stadiów integracji. Występują opinie, że proces integracji europejskiej rozwija się od kryzysu do kryzysu (np. kryzys tzw. pustego fotela w połowie lat 60. XX w. czy kolejne kryzysy w ramach UE związane z reformami instytucjonalnymi w pierwszej dekadzie XXI w.), które w większym bądź mniejszym stopniu udawało się przezwyciężyć, a niemal po każdym z nich integracja europejska ulegała zacieśnieniu. Uzasadnione jest pytanie: Czy podobnie, jak to miało miejsce w dotychczasowej historii integracji europejskiej, również kryzysy, z którymi obecnie boryka się UE, uda się rozwiązać w takim stopniu, by po poważnym przyhamowaniu w ostatnich latach proces integracji europejskiej mógł się rozwijać, a w dłuższej perspektywie cała Unia wyjdzie z niego silniejsza, bardziej zwarta? Zarysowują się co do tego uzasadnione wątpliwości. Współwystępowanie kilku bardzo poważnych kryzysów w UE oraz stosunkowo niewielka dotychczasowa efektywność ich rozwiązywania uzasadniają formułowanie pesymistycznych prognoz co do dalszego rozwoju integracji w ramach Unii. Zasadne były stwierdzenia, że jest to najgłębszy kryzys UE od chwili jej powstania, a głównym problemem, przed którym stoi proces integracji europejskiej, nie jest jego dalszy rozwój, ale kwestia powstrzymania jego rozpadu⁴. Nie brak było także głosów, że chcąc ratować Unię, trzeba ją wymyślić na nowo⁵. Charakterystyczne, że takie prognozy pojawiały się nie tylko wśród eurosceptyków dochodzących do głosu w większej bądź mniejszej skali w społeczeństwach wszystkich państw członkowskich UE, ale także wśród zwolenników dalszego rozwoju integracji europejskiej. Nigdy

mańskich oraz kryzys samej idei europejskiej jedności. A. KRZEMIŃSKI: *Wygaszanie Europy*. „Polityka” 2016, nr 14.

³ Autorzy jednego z opracowań wskazywali na następujący syndrom różnych kryzysów występujących w Unii Europejskiej: kryzys aksjologiczny, kryzys strukturalny, kryzys instytucjonalno-ekonomiczny, kryzys modelu demokracji, kryzys społeczny, kryzys komunikacji, kryzys modernizacyjny procesu integracji europejskiej, kryzys legitymizacyjny, kryzys obecności UE w stosunkach międzynarodowych. Zob. *Kryzysy w procesie integracji...*; Roman Kuźniar pisząc o Unii wielu kryzysów, wliczał: kryzys finansowo-gospodarczy, kryzys polityczno-instytucjonalny, kryzys demograficzny, kryzys międzynarodowej roli UE oraz kryzys migracyjno-uchodźczy. R. KUŹNIAR: *Europa w porządku międzynarodowym*. Warszawa 2016, s. 213 i nast.

⁴ Ibidem; M. BECKER: *Krise der EU: Ach, Europa* – www.spiegel.de/politik/ausland/euro-paische-union-in-der-krise-ist-die-eu-zu-retten-a-1066744.html (dostęp: 25.04.2016).

⁵ *Siedem kryzysów zagraża UE*. Prof. B. Góralczyk: *chcąc Unię ratować, trzeba ją wymyślić na nowo...*; J. ZIELONKA: *Koniec Unii Europejskiej?* Przeł. E. GOŁĘBIOWSKA. Warszawa 2014.

w dotychczasowej historii integracji w ramach UE nie toczyła się tak intensywna dyskusja dotycząca przyszłości tego procesu, w której tak często, jak w ostatnich latach, formułowane byłyby obawy dotyczące implikacji nieuchronności daleko idącej dezintegracji w ramach Unii czy wręcz jej rozpadu⁶.

Mając na uwadze współwystępowanie wielu kryzysów w UE w drugiej dekadzie XXI wieku, syndrom wielu kryzysów oraz ich wielopłaszczyznowość, trzeba przyznać, że nie brak było głosów, iż najpoważniejszym z nich jest kryzys migracyjno-uchodźczy. Bezprecedensowy w historii UE w swej skali napływ uchodźców i migrantów doprowadził, według licznych ocen, do największego kryzysu UE od czasu jej powstania. Jego apogeum przypadło na rok 2015. Nigdy jeszcze w ciągu jednego roku do państw członkowskich UE nie przybyło tak wielu imigrantów poszukujących ochrony (uchodźcy) oraz poprawy poziomu swojego życia (migranci ekonomiczni). W roku 2015 do państw członkowskich UE napłynęło ich około 1,2 mln. Intensywność sporów występujących wśród państw członkowskich UE na tle rozwiązania kryzysu uchodźczo-migracyjnego, w tym zakwestionowanie w praktyce unijnej zasady solidarności oraz ekspozowanie przez rządy wielu państw interesów państwowych przed rozwiązaniami unijnymi w tym zakresie, dawały podstawę do formułowania opinii, że kryzys uchodźczo-migracyjny jest największym, w porównaniu z innymi kryzysami, zagrożeniem dla dalszego procesu integracji w ramach UE, który może doprowadzić do jej rozpadu⁷.

Celem badawczym prezentowanym w zbiorze jest poddanie analizie najważniejszych kwestii dotyczących głównych przyczyn i przejawów kryzysów występujących w UE w drugiej dekadzie XXI wieku oraz wskazanie na możliwości ich rozwiązania, a także na ich najważniejsze implikacje dla dalszej realizacji projektu integracyjnego. Należy przy tym zaznaczyć, że tylko nieliczne z następstw kryzysów występujących w UE w drugiej dekadzie XXI wieku są możliwe do trafnego zdiagnozowania. Niektóre z nich zapewne dadzą znać o sobie dopiero w bliższej i dalszej perspektywie czasowej. Do tego dochodzi trudność z precyzyjnym oddzieleniem konkretnych przyczyn (źródeł) od przejawów kryzysów (np. deficyt demokracji w UE). Faktem jest, że dalszy proces integracji europejskiej stał się zdecydowanie mniej przewidywalny niż jeszcze kilka lat temu. Powstają różne, mniej lub bardziej prawdopodobne scenariusze funkcjonowania bądź rozpadu UE i głównych tego konsekwencji zarówno dla państw członkowskich UE, jak i dla europejskiego i globalnego systemu międzynarodowego.

W pracy często używane są określenia „kryzys Unii Europejskiej” i „kryzysy w Unii Europejskiej”. Zazwyczaj w literaturze przedmiotu obu tym terminom nadaje się różny zakres treściowy. Autorzy opracowań na ten temat, w tym także autorzy niektórych tekstów zamieszczonych w niniejszym zbiorze, zwracają

⁶ Zob. J. ZIELONKA: *Koniec Unii Europejskiej?*...

⁷ R. KUŹNIAR: *Europa w porządku międzynarodowym...*, s. 239.

uwagę na to, że kryzys (czy kryzysy) w UE może (mogą) mieć charakter częściowy, dotyczący niektórych płaszczyzn czy wymiarów integracji w ramach UE. Podkreślają, że kryzysy w UE nie zagrażają funkcjonowaniu samej Unii, natomiast kryzys UE to kryzys całości systemu – kryzys przestrzenny i strukturalny, który zagraża samemu istnieniu UE. Warto jednak mieć na uwadze, że wielość i intensywność, nakładanie się wielu kryzysów w stosunkowo krótkim czasie w drugiej dekadzie XXI wieku doprowadziły do sytuacji, w której kryzysy w UE niejako przerastają w kryzys Unii. Mamy więc do czynienia z sytuacją kiedy kryzysy w UE skutkują kryzysem Unii.

Prezentowany zbiór zawiera dwadzieścia cztery artykuły podzielone na cztery części. Przyporządkowanie niektórych artykułów do jednej z części zbioru ma charakter umowny ze względu na to, że niektórzy autorzy opracowań zamieszczonych w niniejszej pracy podejmują wątki dotyczące zarówno przyczyn oraz przejawów, jak i skutków omawianych przez nich kryzysów. Z tych względów kilka artykułów mogłoby być pomieszczonych także w innej części zbioru niż w tej, w której się znajdują.

W części pierwszej, zatytułowanej „**Teoretyczne aspekty kryzysów w Unii Europejskiej**”, zamieszczone zostały cztery artykuły. Zbigniew D. Czachór w tekście *Sokratejskie prawdy pozorne a kryzys (w) Unii Europejskiej. Daimonion oraz sześćdziesiąt myśli majeutycznych i elenktycznych w formie hipotez badawczych* prezentuje swoje przemyślenia w formie sześćdziesięciu właśnie hipotez badawczych dotyczących kryzysu Unii Europejskiej. Janusz Ruszkowski w opracowaniu *Kryzys integracji w teorii studiów europejskich* podejmuje próbę wyjaśnienia kryzysu integracji z perspektywy trzech teorii europeistycznych: międzyrządowości, neofunkcjonalizmu oraz wielopoziomowego zarządzania. Józef M. Fiszer w artykule *Megakryzys w Unii Europejskiej – istota, przesłanki i implikacje dla integracji Europy w drugiej dekadzie XXI wieku* podejmuje próbę odpowiedzi na pytania dotyczące istoty, przesłanek i skutków kryzysów, z którymi dziś boryka się UE, a które doprowadziły do kryzysu w procesie integracji europejskiej. Autor pokazuje atuty, którymi wciąż dysponuje UE, oraz jej słabości, które przesądzają o jej pozycji na świecie (np. kryzys na Ukrainie czy terroryzm islamski). W ostatnim zamieszczonym w tej części zbioru opracowaniu *Postkryzysowa architektura Unii Europejskiej: model neomiędzyrządowy czy plurilateralny?* Piotr Tosiek analizie poddaje dwa skrajne modele dyferencjacji w ramach nowej „architektury” UE jako kształt jej systemu decyzyjnego. Pierwszym z nich jest model neomiędzyrządowy, oznaczający przejście do decydowania jednomyślnego, typowego dla tradycyjnych organizacji międzyrządowych, a drugim model plurilateralny, wymagający redefinicji myślenia o integracji oraz oparcia się na deterytorializacji i funkcjonalizacji.

W części drugiej, „**Uwarunkowania kryzysów w Unii Europejskiej**”, znajduje się sześć opracowań, których autorzy wyeksponowali niektóre uwarunkowania wewnętrzne (wewnętrznej) oraz zewnętrzne kryzysów występujących

w UE. Dariusz Milczarek i Olga Barburska w artykule zatytułowanym *Międzynarodowe uwarunkowania zjawisk kryzysowych w Unii Europejskiej* wskazują na uwarunkowania zarówno wewnętrzne (wewnątrzunijne) kryzysów w UE, jak i zewnętrzne (międzynarodowe). Akcent kładą na różnorakie czynniki międzynarodowe, które wpływają na unijne kryzysy. Główna teza rozważań autorów zawiera się w stwierdzeniu, że bez względu na to, jak można identyfikować wszystkie zagrożenia płynące z otoczenia międzynarodowego UE, ich oddziaływanie tylko w określonym stopniu jest bezpośrednią przyczyną kryzysów (kryzysu) Unii Europejskiej. W opracowaniu autorstwa Jacka Pietruchy *Druga faza kryzysu w strefie euro i jej determinanty* autor wskazuje na przyczyny drugiej fazy kryzysu w strefie euro, tj. w latach 2011–2013, szczególnie zaś rozważa związki skali załamania się PKB po roku 2007 z nierównowagami makroekonomicznymi, jakie wystąpiły przed kryzysem, oraz ze zróżnicowaniem strukturalno-instytucjonalnym. Stwierdza, że zarówno asymetrycznie rozłożone między kraje członkowskie nierównowagi, jak i występujące luki rozwojowo-strukturalne stanowią „głęboką przyczynę” odmiennej reakcji PKB w państwach członkowskich strefy euro, zwłaszcza w drugiej fazie kryzysu. Celem podjętym w opracowaniu Rafała Riedla *Kryzys gospodarczy w Europie według Thomasa Piketty’go* jest spojrzenie na kryzys gospodarczy w strefie euro przez pryzmat prac Thomasa Piketty’ego – jednego z najbardziej wpływowych ekonomistów XXI wieku. Jerzy Jaskiernia w artykule zatytułowanym *The Crisis in the European Union and the Brexit (The Democratic Deficit in the European Union as a Source of Euroscepticism of the Citizens in the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland)* [*Kryzys w Unii Europejskiej a Brexit (Deficyt demokracji w Unii Europejskiej jako źródło eurosceptycznych postaw obywateli Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej)*] poddał analizie kryzys w UE w kontekście Brexitu. Autor udziela odpowiedzi na pytanie: Czy kryzys demokracji w UE wpłynął na eurosceptyczne postawy obywateli w Zjednoczonym Królestwie Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej i przyczynił się do negatywnego rezultatu referendum w sprawie Brexitu? W kolejnym opracowaniu zamieszczonym w części drugiej w artykule *Destabilizacja Bliskiego Wschodu przez Zachód jako jedna z głównych determinant kryzysu migracyjno-uchodźczego w Unii Europejskiej* Katarzyna Czornik szeroko omawia wpływ polityki państw Zachodu, a zwłaszcza Stanów Zjednoczonych oraz Francji i Wielkiej Brytanii, wobec regionu Bliskiego Wschodu w dwóch pierwszych dekadach XXI wieku na jeden z najpoważniejszych kryzysów w UE, jakim jest kryzys migracyjno-uchodźczy, którego apogeum przypadło na 2015 rok. Część drugą zbioru zamyka opracowanie Agnieszki Miarki *Wojna w Syrii jako wyzwanie dla Unii Europejskiej w drugiej dekadzie XXI wieku*. Autorka akcentuje, że wojna domowa w Syrii i zbrojne zaangażowanie wielu państw w ten konflikt wygenerowały największy kryzys humanitarny w okresie pozimnowojennym, który jednocześnie doprowadził do jednego z największych kryzysów w UE – kryzysu uchodźczo-migracyjnego.

Najbardziej rozbudowaną częścią zbioru jest część trzecia „**Przejawy kryzysów w Unii Europejskiej**”. Zamieszczonych zostało w niej osiem artykułów. Tę część tomu otwiera opracowanie autorstwa Sławomira Czecha *Polityczny wymiar przyczyn i konsekwencji kryzysu strefy euro*. Jest to próba spojrzenia na ten kryzys przez pryzmat nurtu ekonomii politycznej, wiążącej zjawiska gospodarcze z trwającymi równolegle procesami politycznymi. Autor wykazuje słuszność tezy, że kryzys strefy euro, choć przejawia się przede wszystkim w niestabilności gospodarczej, był i wciąż jest silnie powiązany z decyzjami politycznymi. Andrzej Podraza w opracowaniu *Unia Europejska jako podmiot geopolityczny czy humanitarny? Na przykładzie reakcji wobec wojny w Syrii i problemów uchodźców* wskazuje, że wielkim testem dla Unii Europejskiej w kontekście przemian modelu integracji i podmiotowości na arenie międzynarodowej jest kryzys syryjski i jego implikacje dla państw członkowskich Unii. Michał Dulak w tekście *Strategiczne zarządzanie kryzysem członkostwa w UE na przykładzie Brexitu* omawia teoretyczne i praktyczne aspekty związane z owym procesem, w tym postrzeganie kryzysu przez pryzmat teorii systemowej, i systemowe spojrzenie na Brexit. Prezentuje teoretyczny model zarządzania kryzysowego w organizacji, służący analizie strategii antykryzysowej realizowanej z punktu widzenia UE. Dzięki temu schematowi autor wskazuje na poszczególne etapy działań, które UE podejmowała i podejmuje w celu rozwiązania kryzysu członkostwa. Bogdan Góralczyk w artykule *Aksjologiczna dezintegracja w UE? Przypadek Węgier* wskazuje na konsekwencje dla całego procesu integracji europejskiej odchodzenia przez Węgry rządzone od 2010 roku przez Partię Obywatelską – Fidesz z jej liderem Viktorom Orbanem od demokracji liberalnej, skodyfikowanej w ramach tzw. kryteriów kopenhaskich, do „demokracji nieliberalnej”. Ryszard Zięba w opracowaniu *Stagnacja polityki bezpieczeństwa i obrony jako przejaw kryzysu Unii Europejskiej* zwraca uwagę na traktatowe i polityczne uwarunkowania stagnacji WPZiB oraz na skutki kryzysu finansowego dla WPZiB. Píše o następstwach braku unijnego dowództwa operacyjnego do prowadzenia operacji zarządzania kryzysowego i problemie adaptacji strategii bezpieczeństwa UE. Wskazuje na wiele innych niekorzystnych zjawisk stanowiących zagrożenie dla UE jako projektu integracyjnego. Mieczysław Stolarczyk w artykule *Kryzys uznanego (powszechnie akceptowanego) przywództwa Niemiec w Unii Europejskiej* zwraca uwagę na to, że w wyniku kryzysów występujących w UE w drugiej dekadzie XXI wieku wzrosła rola Niemiec wraz z jednoczesnym osłabieniem Unii. Ten wzrost roli Niemiec był niekiedy postrzegany jako swego rodzaju przerastanie ich przywództwa w UE w dominację czy nawet hegemonię. Autor eksponuje tezę, że Niemcy wzmacniały w drugiej dekadzie XXI wieku swoją pozycję międzynarodową, pozycję mocarstwową, ale ze względu na charakter i sposoby tej rosnącej roli odchodziły one od roli przywódcy UE, uznanego przywódcy, a stały się coraz bardziej państwem dominującym. Wiele wątków występujących w opracowaniu M. Stolarczyka podejmuje także Joanna Ciesielska-Klikowska

w swoim artykule *Polityka Niemiec na rozdrożu? Europejskie wyzwania Niemiec w XXI wieku*. Autorka wskazuje na charakter polityki europejskiej i integracyjnej Niemiec w XXI wieku między innymi w kontekście stanowiska rządu kanclerz Angeli Merkel wobec głównych kryzysów występujących w UE. Zwraca uwagę na tendencje renacjonalizacyjne w polityce integracyjnej Niemiec oraz na wzrost aspiracji decydentów polityki zagranicznej tego kraju do brania odpowiedzialności za rozwiązywanie problemów nie tylko europejskich, ale także globalnych. W ostatnim artykule zamieszczonym w tej części zbioru *Identyfikacja kryzysów w Unii Europejskiej w programach wyborczych europartii* Anna Poczesański podaje analizie sposób identyfikowania i nazywania problemów w Unii Europejskiej przez europartie.

W ostatniej części prezentowanej pracy zbiorowej „**Implikacje kryzysów w Unii Europejskiej**” zamieszczonych zostało sześć artykułów. W pierwszym z nich *Wpływ kryzysu migracyjnego na zmiany w obszarze Europejskiej Polityki Sąsiedztwa* Agnieszka Nitszke przedstawia dotychczasowy model EPS, w tym także przesłanki ustanowienia tej polityki w 2004 roku. Następnie ukazuje ewolucję EPS oraz założenia nowej EPS w kontekście polityki migracyjnej na podstawie analizy dokumentów instytucji UE. Justyna Zając w artykule *Kryzysy w Unii Europejskiej a jej polityka śródziemnomorska* przedstawia wpływ kryzysów wewnętrznych w UE na jej politykę śródziemnomorską. Punktem wyjściowym analizy jest teza, że wewnętrzne kryzysy unijne pogłębiły problemy, jakie rysowały się w polityce Unii Europejskiej w regionie śródziemnomorskim jeszcze przed kryzysem finansowym w świecie Zachodu w 2008 roku. Artur Adamczyk w opracowaniu *Wpływ kryzysu migracyjnego na stosunki Unii Europejskiej z Turcją* omawia ewolucję stosunków pomiędzy UE a Turcją, redefinicję kierunków polityki zagranicznej Turcji oraz wpływ kryzysu migracyjnego i uchodźczego, w tym szczególnie porozumienie UE – Turcja (18 marca 2016 r.) na stosunki UE z Turcją. Monika Szynol w tekście zatytułowanym *Zdolność integracyjna w kryzysie. Stagnacja polityki rozszerzenia Unii Europejskiej w drugiej dekadzie XXI wieku* dokonuje weryfikacji – w kontekście przyjmowanych w tym zakresie dokumentów oraz kryzysów występujących w UE – możliwości sfinalizowania oczekiwań państw aspirujących do członkostwa w Unii. Magdalena Tusińska w opracowaniu *Europejski model społeczny a współczesne wyzwania dotyczące ubóstwa i wykluczenia społecznego* dokonuje charakterystyki europejskiego modelu społecznego i europejskich standardów społecznych. Wskazuje na implikacje kryzysu 2008+ w odniesieniu do ubóstwa i wykluczenia w UE oraz na konsekwencje słabości europejskiego modelu społecznego. Swego rodzaju podsumowaniem rozważań zamieszczonych w zbiorze jest artykuł autorstwa Tomasza Kubina *Czy Unia Europejska już nie wytycza kierunku rozwoju ludzkości? Kryzys idei integracyjnej UE*. Autor wykazuje w nim słuszność tezy, że oprócz kryzysów „bieżących” czy też „doraźnych” w odniesieniu do UE mamy do czynienia z problemem znacznie głębszym. Można go określić jako kryzys

idei dalszej integracji, tzn. brak zdefiniowanego, wyraźnie określonego, realistycznego, a jednocześnie atrakcyjnego i powszechnie akceptowanego przez obywateli państw członkowskich Unii celu dalszego jej funkcjonowania jako najważniejszej struktury integracyjnej Europy.

Opracowanie adresowane jest do szerokiego grona Czytelników. Mamy nadzieję, że artykuły zamieszczone w niniejszej publikacji przyczynią się do wzbogacenia wiedzy na temat głównych przyczyn, przejawów i implikacji kryzysów występujących w Unii Europejskiej w drugiej dekadzie XXI wieku. Pragnęlibyśmy, by prezentowany zbiór stał się istotną formą udziału badaczy z różnych ośrodków akademickich naszego kraju w trwającej już od kilku lat dyskusji dotyczącej uwarunkowań, przebiegu i skutków tychże kryzysów⁸ – dotyczącej nie tylko fundamentalnych kwestii z zakresu polityki integracyjnej Polski i innych państw członkowskich UE, ale także spraw o podstawowym znaczeniu dla polityki bezpieczeństwa Polski i innych krajów unijnych oraz bezpieczeństwa międzynarodowego w Europie i świecie. Dalszy bowiem regres, a tym bardziej rozpad integracji w ramach UE, miałby trudne do przecenienia konsekwencje nie tylko dla europejskiego systemu międzynarodowego, ale także dla systemu międzynarodowego w skali globalnej.

⁸ Zob. Z. CZACHÓR: *Kryzys i zaburzona dynamika Unii Europejskiej*. Warszawa 2013; *Między polityką a rynkiem: Kryzys Unii Europejskiej w analizie ekonomistów i politologów*. Red. T.G. GROSSE. Warszawa 2013; *Kryzys Unii czy kryzys w Unii? Kierunki dyskusji nad przyszłością integracji europejskiej*. Red. H. TENDER-WŁASZCZUK. Warszawa 2014; *Kryzysy w procesie integracji...*

Tomasz Kubin, Mieczysław Stolarczyk

Nota o autorach

Zbigniew D. Czachór – profesor nadzwyczajny w Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, gdzie kieruje Pracownią Badań nad Integracją Europejską funkcjonującą w ramach Wydziału Nauk Politycznych i Dziennikarstwa. Kieruje też i sprawuje opiekę merytoryczną nad studiami podyplomowymi UAM: Podyplomowe Studium Administracji Europejskiej, Podyplomowe Studium Wiedzy o Europie i Integracji, Podyplomowe Studium Zarządzania Projektami i Funduszami UE. Od 1993 r. jest prezesem Zarządu Ośrodka Badań i Edukacji Europejskiej. Specjalizuje się w prawie Unii Europejskiej, prawie międzynarodowym publicznym, międzynarodowych stosunkach politycznych, kontroli, wykrywania i zapobiegania nieprawidłowościom i błędom w projektach finansowanych z funduszy Unii Europejskiej. Pracuje także na stanowisku profesora nadzwyczajnego w Instytucie Administracji i Bezpieczeństwa Narodowego PWSZ w Gorzowie Wielkopolskim. Od 2007 r. jest stałym doradcą Komisji Spraw Zagranicznych Sejmu RP oraz wykładowcą Krajowej Szkoły Administracji Publicznej.
e-mail: zbigniew.czachor@amu.edu.pl

Janusz Ruskowski – doktor habilitowany, profesor zwyczajny w Instytucie Politologii i Europeistyki Uniwersytetu Szczecińskiego, Jean Monnet Chair ad Personam oraz kierownik Jean Monnet Centre of Excellence. Zainteresowania naukowe: procesy europeizacji, wielopoziomowe zarządzanie w Unii Europejskiej, teorie i metody w studiach europejskich. Autor licznych monografii z dziedziny politologii i europeistyki, podręczników akademickich, artykułów naukowych oraz tekstów w czasopismach specjalistycznych.
e-mail: janruoie@poczta.onet.pl

Józef M. Fiszer – doktor habilitowany, profesor zwyczajny, historyk, politolog, europeista. Jest kierownikiem Zakładu Europeistyki w Instytucie Studiów Politycznych PAN i kierownikiem Katedry Międzynarodowych Stosunków Politycznych Uczelni Łazarzkiego w Warszawie; wiceprzewodniczącym Komitetu Nauk Politycznych PAN; redaktorem naczelnym kwartalnika „Myśl Ekonomiczna i Polityczna”; członkiem Polskie-

go Towarzystwa Studiów Europejskich i wielu rad naukowych i redakcyjnych w kraju i za granicą; kierownikiem kilku projektów badawczych, w tym także finansowanych przez Narodowe Centrum Nauki. Jest redaktorem i autorem ponad czterystu prac naukowych z zakresu europeistyki i międzynarodowych stosunków politycznych, historii najnowszej Polski, Niemiec, Rosji, Stanów Zjednoczonych oraz poświęconych Unii Europejskiej. Opublikował m.in.: *The Euro-Atlantic System in a Multipolar World. A Forecast* (Berlin 2015); *System euroatlantycki przed i po zakończeniu zimnej wojny. Istota, cele i zadania oraz rola w budowie nowego ładu globalnego* (Warszawa 2013); *Bilans pierwszych lat członkostwa Polski w Unii Europejskiej* (Warszawa 2011); *Geopolityczne i geoekonomiczne uwarunkowania europeizacji Ukrainy. W: Procesy europeizacji Ukrainy w wybranych obszarach*. Red. J. Tymanowski, J. Karwacka, J. Bryl (Kijów–Warszawa 2016); *From Political Transformation to Europeanization and Democracy in the New European Union Member States. An Attempt to Review Results*. "Polish Sociological Review" 2016, nr 3(195); *Polska i Ukraina w procesie transformacji, integracji i wyzwań dla bezpieczeństwa Europy Środkowo-Wschodniej* (Warszawa 2017).

e-mail: fiszer@isppan.waw.pl

Piotr Tosiek – doktor habilitowany nauk społecznych, politolog i prawnik, adiunkt w Zakładzie Praw Człowieka Wydziału Politologii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Jego zainteresowania badawcze obejmują m.in. funkcjonowanie systemu politycznego Unii Europejskiej, pozycję państwa członkowskiego w systemie decyzyjnym Unii Europejskiej, a także rolę administracji publicznej w systemie decyzyjnym Unii Europejskiej. Jest autorem kilkudziesięciu opracowań naukowych, w tym monografii dotyczących procesów decyzyjnych w Radzie Unii Europejskiej (*Administracja rządowa państwa członkowskiego w organach przygotowawczych Rady Unii Europejskiej. Perspektywa politologiczna*, Lublin 2016), pozycji Niemiec w Unii Europejskiej (*Germany's European Policy in the 21st Century in the Light of Liberal Intergovernmentalism*, Warszawa 2013), funkcjonowania procedur komitetowych (*Komitologia. Szczególny rodzaj decydowania politycznego w Unii Europejskiej*, Lublin 2007) oraz aktywności Parlamentu Europejskiego (*Parlament Europejski. Studium prawno-politologiczne*, Lublin 2003, współautorka: Monika Wicha). Współpracował m.in. z Krajową Szkołą Administracji Publicznej i uczestniczył w prowadzeniu szkoleń dla polskiego korpusu prezydencji. Jest także członkiem-założycielem Polskiego Towarzystwa Studiów Europejskich oraz uczestnikiem sieci ekspertów Komisji Europejskiej „Team Europe”.

e-mail: piotr.tosiek@umcs.edu.pl

Olga Barburska – docent doktor, absolwentka Instytutu Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Warszawskiego. Specjalistka w zakresie nauki o stosunkach międzynarodowych w dziedzinie europeistyki. Główne zainteresowania badawcze: polityczne, historyczne i społeczne aspekty integracji europejskiej; polityka zagraniczna Unii Europejskiej, w tym zwłaszcza polityka wschodnia UE. Od wielu lat pracuje w Centrum Europejskim Uniwersytetu Warszawskiego. Koordynatorka i uczestniczka licznych projektów badawczych. Zastępca redaktora naczelnego kwartalnika „Studia Europejskie”. Autorka kilkudziesięciu publikacji naukowych, w tym współautorka książek: *Past and Present of European Integration. Poland's Perspective* (Warsaw 2015), *Polityka wschodnia*

Unii Europejskiej. Porażka czy sukces? (Warszawa 2014), *Historia integracji europejskiej w zarysie* (Warszawa 2013), a także współautorka i redaktorka licznych prac zbiorowych, m.in. *Introduction to European Studies. A New Approach to Uniting Europe* (Warsaw 2013), *Poland in the European Union. First Experiences. Selected Political, Legal and Social Aspects* (Warsaw 2008).

e-mail: o.barburska@uw.edu.pl

Dariusz Milczarek – doktor habilitowany, profesor Uniwersytetu Warszawskiego, absolwent Instytutu Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego i Johns Hopkins School of Advanced International Studies w Waszyngtonie. Politolog specjalizujący się w europeistyce. Główne zainteresowania badawcze: historia i polityczno-militarne aspekty integracji europejskiej; polityka zagraniczna i bezpieczeństwa Unii Europejskiej; rola i pozycja UE w świecie. Do 2016 r. wieloletni dyrektor, a obecnie pracownik Centrum Europejskiego Uniwersytetu Warszawskiego; były redaktor naczelny kwartalnika „Studia Europejskie”; koordynator i uczestnik licznych projektów badawczych. Autor ponad stu publikacji naukowych, w tym: *Pozycja i rola Unii Europejskiej w stosunkach międzynarodowych. Wybrane aspekty teoretyczne* (Warszawa 2003) i *Unia Europejska we współczesnym świecie* (Warszawa 2005); współautor monografii: *Historia integracji europejskiej w zarysie* (Warszawa 2013), *Polityka wschodnia Unii Europejskiej. Porażka czy sukces?* (Warszawa 2014) i *Past and Present of European Integration. Poland's Perspective* (Warsaw 2015), a także współautor i redaktor wielu prac zbiorowych, m.in. *Integracja europejska. Wybrane problemy* (Warszawa 2003), *Europeistyka w zarysie* (Warszawa 2006), *Introduction to European Studies. A New Approach to Uniting Europe* (Warsaw 2013).

e-mail: d.milczarek@uw.edu.pl

Jacek Pietrucha – doktor habilitowany, profesor nadzwyczajny Uniwersytecie Ekonomicznym w Katowicach. Kierownik Zakładu Koniunktury i Wzrostu Gospodarczego. Kierownik studiów podyplomowych: Mechanizmy funkcjonowania strefy euro. Zainteresowania badawcze: system finansowy a sfera realna gospodarki, europejska integracja walutowa, innowacyjność i postęp technologiczny. Wybrane publikacje: *Nierównowaga zewnętrzna krajów strefy euro*, Katowice 2013, wspólnie z J. Czech-Rogosz, M. Tusińską; *Zarządzanie gospodarcze w strefie euro* (wspólnie z J. Żabińską), Warszawa 2014; *Country-specific Determinants of World University Rankings*, „Scientometrics” 2018; *Interdependence of Innovations and Institutions. Consequences for GDP Growth*, „Ekonomista” 2017, nr 5 (wspólnie z R. Żelaznym).

e-mail: jacek.pietrucha@ue.katowice.pl

Rafał Riedel – doktor habilitowany, profesor Uniwersytetu Opolskiego, absolwent Uniwersytetu Śląskiego i Akademii Ekonomicznej w Katowicach. Wykładał m.in. w Rotterdamie, StGallen, Walencji, Miami, Ostrawie, Bratysławie i Berlinie; stypendysta Open Society Institute, Deutscher Akademischer Austauschdienst, Marie Currie Fellowships Programme, FSS, CRUS/SCIEX NMB. Uczestnik i organizator licznych projektów badawczych i edukacyjnych w Europie i USA. Autor kilkudziesięciu publikacji o tematyce społeczno-polityczno-ekonomicznej (monografie, prace zbiorowe, artykuły naukowe

i publicystyczne) w tym m.in. w: "Post-Communist Economies", "Public Health", "Baltic Journal of European Integration", „Antheneum”, „Studia Polityczne”, „Przegląd Politologiczny”, „Studia Europejskie”, „Przegląd Europejski”, „Wspólnoty Europejskie”, „Politeja”, „The Polish Foreign Affairs Digest”, „Studia Medioznawcze”, „Zeszyty Prasoznawcze”, „Wrocławskie Studia Politologiczne”, Przegląd Zachodni”, „Stosunki Międzynarodowe”, oraz uczestnik pobytów badawczych w Max Planck Institute for the Study of Societies w Kolonii oraz Max Planck Institute for the Study of Collective Goods w Bonn, TU Chemnitz, ARENA Centre for European Studies (University of Oslo i Center for Comparative and International Studies) ETH, Zurich.
e-mail: riedelr@wp.pl

Jerzy Jaskiernia – profesor nauk prawnych, profesor zwyczajny Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, dyrektor Instytutu Prawa, Ekonomii i Administracji oraz kierownik Zakładu Prawa Konstytucyjnego, Europejskiego i Międzynarodowego Publicznego. Członek Komitetu Nauk Politycznych Polskiej Akademii Nauk. Marszałek Stowarzyszenia Parlamentarzystów Polskich (SPP) i wiceprezydent Europejskiego Stowarzyszenia Byłych Parlamentarzystów Państw Członkowskich Rady Europy (FP-AP).
e-mail: jerzyj@hot.pl

Katarzyna Czornik – doktor nauk humanistycznych w zakresie nauk o polityce; adiunkt w Instytucie Nauk Politycznych i Dziennikarstwa (Zakład Stosunków Międzynarodowych) Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Zainteresowania badawcze: Bliski Wschód w stosunkach międzynarodowych; polityka zagraniczna Stanów Zjednoczonych (ze szczególnym uwzględnieniem polityki Stanów Zjednoczonych wobec Bliskiego Wschodu i Federacji Rosyjskiej); terroryzm międzynarodowy i fundamentalizm islamski; konflikty zbrojne i spory międzynarodowe; bezpieczeństwo międzynarodowe; polityka zagraniczna Polski. Wybrane publikacje: *Irak w polityce zagranicznej Stanów Zjednoczonych w okresie pozimnowojennym* (Katowice 2011); *Bliski Wschód w polityce zagranicznej Stanów Zjednoczonych w latach 1945–2012* (Katowice 2012); *System konstytucyjny Islamskiej Republiki Iranu* (Warszawa 2014); współredaktor naukowy tomów (z M. Lakomym): *Dylematy polityki bezpieczeństwa Polski na początku drugiej dekady XXI wieku* (Katowice 2014); (z M. Lakomym i M. Stolarczykiem): *Dylematy polityki zagranicznej Polski na początku XXI wieku* (Katowice 2014); *Implikacje konfliktu ukraińskiego dla polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Polski. Aspekty polityczne, wojskowe, gospodarcze oraz społeczne* (Katowice 2015); *Stosunki Polski z mocarstwami w drugiej dekadzie XXI wieku*, (Katowice 2016); (z M. Szynol): *Wyzwania i zagrożenia dla bezpieczeństwa międzynarodowego i narodowego pod koniec drugiej dekady XXI wieku* (Katowice 2017); (z T. Okrasą i M. Szynol): *Stosunki międzynarodowe na początku XXI wieku. Wybrane aspekty* (Katowice 2017).
e-mail: katarzyna.czornik@us.edu.pl

Agnieszka Miarka – magister, asystent w Zakładzie Stosunków Międzynarodowych Instytutu Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu Śląskiego. Doktorantka na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu Śląskiego w zakresie nauk o polityce. Magister politologii (specjalność: współczesne stosunki międzynarodowe). Zainteresowania

naukowe: separatyzm na obszarze poradzieckim, Kaukaz Południowy w stosunkach międzynarodowych, konflikty zbrojne i spory międzynarodowe w XXI w., bezpieczeństwo międzynarodowe w wymiarach politycznym i militarnym.

e-mail: agnieszka.miarka@us.edu.pl

Sławomir Czech – doktorem nauk ekonomicznych, pracuje w Katedrze Ekonomii Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach. Jego zainteresowania badawcze obejmują instytucjonalizm, ekonomię polityczną i historię gospodarczą ze szczególnym uwzględnieniem problematyki powstawania i ewolucji instytucji gospodarki. Autor monografii poświęconej historii gospodarczej Szwecji *Gospodarka w służbie idei. Rzecz o modelu szwedzkim* (Katowice 2013). Obecnie pracuje nad kolejną monografią o tematyce instytucjonalno-ewolucyjnej, w której podejmuje się próby wyjaśnienia dynamiki architektury instytucjonalnej szwedzkiej gospodarki przez pryzmat instytucjonalizacji konfliktu interesów kluczowych grup nacisku funkcjonujących w tamtejszym społeczeństwie.

e-mail: szech@ue.katowice.pl

Andrzej Podraza – doktor habilitowany, profesor Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Dyrektor Instytutu Nauk Politycznych i Spraw Międzynarodowych Wydział Nauk Społecznych KUL.

e-mail: podraza@kul.pl

Michał Dulak – doktor nauk społecznych w zakresie nauk o polityce. Asystent w Katedrze Studiów nad Procesami Integracyjnymi w Instytucie Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych UJ.

e-mail: michal.dulak@uj.edu.pl

Bogdan Góralczyk – profesor w Centrum Europejskim Uniwersytetu Warszawskiego. Politolog i sinolog. Były szef Gabinetu Politycznego ministra Spraw Zagranicznych (2001–2003) i długoletni dyplomata, m.in. w latach 2003–2008 ambasador RP w Tajlandii, na Filipinach i w Związku Mjanma (d. Birma). Od 1 września 2016 r. dyrektor Centrum Europejskiego UW. Stały komentator kanału TVN24 Biznes i Świat, częsty gość radia TOK FM oraz portalu NBP „Obserwator Finansowy” i wp.pl. Autor wielu książek i publikacji na temat Chin i Azji, problemów globalnych oraz Węgier. Ostatnio wydał: *Zmierzch i brzask. Notes z Bangkoku* (Toruń 2009 i 2010); *Chiński Feniks. Paradoksy wschodzącego mocarstwa* (Warszawa 2010), *Złota Ziemia roni łzy. Esej birmański* (Warszawa 2011), *Przebudzenie smoka. Powrót Chin na scenę globalną* (Warszawa 2012), *Sun Yat-sen. Misjonarz rewolucji* (Warszawa 2013). Redaktor i współautor tomów: *Polska – Chiny. Wczoraj, dziś, jutro* (Toruń 2010, wersja anglojęzyczna 2014) oraz *Unia Europejska jako aktor na scenie globalnej. Razem czy osobno?* (Warszawa 2014, rozszerzona wersja anglojęzyczna w przygotowaniu). W 2015 r. ukazał się tom pod jego redakcją *European Union in the Global Scene: United or Irrelevant?* W 2018 r. wyda obszerny tom *Wielki Renesans. Chińska transformacja i jej konsekwencje*. Prowadzi zajęcia po polsku i angielsku (czasami po węgiersku) w kraju i za granicą. Specjalizuje się w tematyce globalnej i azjatyckiej (Chiny, ale także Birma-Mjanma, Tajlandia czy Filipiny), ale wyklada także kwestie z zakresu Protokołu Dyplomatycz-

nego oraz Różnic kulturowych (z racji wieloletniego doświadczenia dyplomatycznego i długoletnich pobytów za granicą).

e-mail: b.goralczyk@uw.edu.pl

Ryszard Zięba – doktor habilitowany, profesor zwyczajny, Jean Monnet Chair w Uniwersytecie Warszawskim, kierownik Zakładu Historii i Teorii Stosunków Międzynarodowych na Wydziale Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych Uniwersytetu Warszawskiego. Był stypendystą na George Washington University w Waszyngtonie i w Instytucie Studiów Bezpieczeństwa UZE w Paryżu, członkiem Komisji Strategicznego Przeglądu Bezpieczeństwa Narodowego powołanej przez Prezydenta RP (2010-2012). Autor, współautor, redaktor naukowy książek, podręczników, artykułów i ekspertyz z zakresu bezpieczeństwa międzynarodowego, polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Polski oraz Unii Europejskiej, a także teorii stosunków międzynarodowych i teorii bezpieczeństwa. Opublikował książki, m.in.: *Europejska Tożsamość Bezpieczeństwa i Obrony* (Warszawa 2000); *Unia Europejska jako aktor stosunków międzynarodowych* (Warszawa 2003); *Instytucjonalizacja bezpieczeństwa europejskiego: koncepcje – struktury – funkcjonowanie*, (cztery wydania, 1999–2004); *Polska w stosunkach międzynarodowych 1945–1989* (współautor, Warszawa 2005); *Europejska Polityka Bezpieczeństwa i Obrony* (Warszawa 2005); *Wspólna Polityka Zagraniczna i Bezpieczeństwa Unii Europejskiej* (Warszawa 2007); *Polityka zagraniczna Polski w strefie euroatlantyckiej* (Warszawa 2013); *The Euro-Atlantic Security System in the 21st Century: From Cooperation to Crisis* (Cham 2018); Jest redaktorem i współredaktorem naukowym publikacji *Wstęp do teorii polityki zagranicznej państwa* (red. nauk., 2004); *Bezpieczeństwo międzynarodowe po zimnej wojnie* (red. nauk., 2008); *Teorie i podejścia badawcze w nauce o stosunkach międzynarodowych* (współred. nauk. 2015); *Bezpieczeństwo międzynarodowe w XXI wieku* (red. nauk., Kraków 2018).

e-mail: rzieba@uw.edu.pl

Mieczysław Stolarczyk – doktor habilitowany, profesor w Instytucie Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Wydziału Nauk Społecznych uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Autor czterech monografii oraz ponad stu trzydziestu artykułów zamieszczonych w czasopiśmie specjalistycznych i w pracach zbiorowych. Redaktor bądź współredaktor prawie dwudziestu prac zbiorowych. Promotor siedmiu doktorów oraz recenzent trzydziestu pięciu prac doktorskich i habilitacyjnych oraz recenzji w postępowaniu o tytuł naukowy. Recenzent wydawniczy dwudziestu trzech prac zbiorowych wydanych w czołowych polskich wydawnictwach akademickich. Zainteresowania badawcze dotyczą przede wszystkim: problemu niemieckiego po II wojnie światowej, polityki zagranicznej RFN, stosunków polsko-niemieckich, problemów integracji europejskiej, ewolucji systemu międzynarodowego w okresie pozimnowojennym, relacji transatlantyckich, bezpieczeństwa międzynarodowego w pozimnowojennej Europie, polityki zagranicznej RP, miejsca Rosji w polityce bezpieczeństwa Polski oraz stosunków polsko-rosyjskich.

e-mail: m.-stolarczyk@wp.pl

Joanna Ciesielska-Klikowska – adiunkt z Katedrze Studiów Azjatyckich Uniwersytetu Łódzkiego, politolog i niemcoznawca, zajmuje się m.in. relacjami niemiecko-francuskimi, znaczeniem RFN w stosunkach międzynarodowych, niemiecką polityką zagraniczną

ną. Aktualne tematy badawcze dotyczą relacji niemiecko-chińskich oraz niemieckiego postrzegania chińskiej aktywności w Europie. Współpracuje z Otto-von-Guericke-Universität w Magdeburgu oraz Universität des Saarlandes.
e-mail: joanna_ciesielska@uni.lodz.pl

Anna Pacześniak – doktor habilitowany w dziedzinie nauk społecznych, politolog, pracuje w Katedrze Studiów Europejskich Uniwersytetu Wrocławskiego, wykłada na Wolnym Uniwersytecie w Brukseli, prowadzi zajęcia z zakresu politologii i europeistyki dla dzieci w wieku 6–11 lat w ramach Uniwersytetu Dzieci we Wrocławiu. Autorka ponad stu publikacji na temat partii politycznych, Unii Europejskiej, polskiego życia politycznego, wydanych nie tylko po polsku, ale także francusku, angielsku i chińsku. W latach 2016–2019 kierownik grantu Narodowego Centrum Nauki pt. „Polskie partie polityczne w relacji z otoczeniem społecznym. Analiza strategii organizacyjnych i komunikacyjnych”.
e-mail: anna.paczesniak@uwr.edu.pl

Agnieszka Anna Nitszke – doktor nauk humanistycznych w zakresie nauk politycznych. Adiunkt w Katedrze Studiów nad Procesami Integracyjnymi w Instytucie Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Jagiellońskiego. Wiceprezes krakowskiego oddziału Polskiego Towarzystwa Studiów Europejskich, członek Polskiego Towarzystwa Studiów Międzynarodowych. Autorka monografii *Zasady ustroju federalnego w państwach niemieckojęzycznych. Studium porównawcze* (Kraków 2013) oraz artykułów poświęconych partiom politycznym w Europie i integracji europejskiej.
e-mail: agnieszka.nitszke@uj.edu.pl

Justyna Zajac – profesor nadzwyczajna na Wydziale Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych Uniwersytetu Warszawskiego. *Visiting scholar* na George Washington University (Waszyngton), CERI Science Po (Paryż), Indiana University (Bloomington), Belgrade University (Belgrad). Jej zainteresowania badawcze koncentrują się wokół współczesnych stosunków międzynarodowych w Europie, polityki zagranicznej i bezpieczeństwa UE, Polski, oraz USA. Autorka licznych publikacji z tej problematyki, m.in. książek: *Poland's Security Policy. The West, Russia, and the Changing International Order* (London 2016); *Role Unii Europejskiej w regionie Afryki Północnej i Bliskiego Wschodu* (Warszawa 2010), *Unia Europejska w regionie śródziemnomorskim: między polityką wspólną a interesami państw członkowskich*, red. nauk. (Warszawa 2014), *Partnerstwo Eurośródziemnomorskie* (Warszawa 2005).
e-mail: j.zajac@uw.edu.pl

Artur Adamczyk – docent doktor, pracownik naukowy Centrum Europejskiego Uniwersytetu Warszawskiego, stypendysta rządu greckiego na Uniwersytecie Arytotelesa w Salonikach, wykładowca na uniwersytetach, m.in.: Panteion University in Athens, Marmara Universities of Stambul, Istanbul University, Ankara University. Zainteresowania badawcze koncentrują się na analizie sytuacji politycznej w basenie Morza Śródziemnego, ze szczególnym uwzględnieniem stosunków w trójkącie Grecja – Turcja – Cypr.
e-mail – a.adamczyk@uw.edu.pl

Monika Szynol – magister politologii; asystent w Instytucie Nauk Politycznych i Dziennikarstwa (Zakład Stosunków Międzynarodowych) Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Zainteresowania badawcze: polityka zagraniczna Polski po 1989 roku; polityka zagraniczna Stanów Zjednoczonych po 1989 roku; współpraca rozwojowa w polityce zagranicznej państwa; terroryzm międzynarodowy; upadek państw w stosunkach międzynarodowych; integracja europejska. Wybrane publikacje: *Wspólna Polityka Bezpieczeństwa i Obrony UE w polskiej polityce bezpieczeństwa*. W: *Dylematy polityki bezpieczeństwa Polski na początku drugiej dekady XXI wieku*, red. K. Czornik, M. Lakomy (Katowice 2014); *Polska współpraca na rzecz rozwoju wobec Ukrainy z uwzględnieniem implikacji konfliktu ukraińskiego*. W: *Implikacje konfliktu ukraińskiego dla polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Polski. Aspekty polityczne, wojskowe, gospodarcze oraz społeczne*, red. K. Czornik, M. Lakomy, M. Stolarczyk (Katowice 2015); *Stosunki polsko-tureckie w drugiej dekadzie XXI wieku. Aspekty polityczne i gospodarcze*. W: *Stosunki Polski z mocarstwami w drugiej dekadzie XXI wieku*, red. K. Czornik, M. Lakomy, M. Stolarczyk (Katowice 2016); *Pięć lat europejskich aspiracji Islandii – od wniosku o członkostwo do zawieszenia procesu akcesyjnego*, „Rocznik Integracji Europejskiej” 2016, nr 10; współredakcja tomów: (z K. Czornik) *Wyzwania i zagrożenia dla bezpieczeństwa międzynarodowego i narodowego pod koniec drugiej dekady XXI wieku* (Katowice 2017); (z K. Czornik i T. Okraszką) *Stosunki międzynarodowe na początku XXI wieku. Wybrane aspekty* (Katowice 2017).

e-mail: monika.szynol@us.edu.pl

Magdalena Tusińska – doktor nauk ekonomicznych, adiunkt w Katedrze Ekonomii Wydziału Ekonomii Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach. Autorka publikacji na temat międzynarodowej konkurencyjności gospodarek oraz dotyczących problematyki integracji europejskiej. Wśród nich można wymienić monografię: *Konkurencyjność międzynarodowa a rozwój społeczno-gospodarczy. Przypadek Polski na tle Unii Europejskiej* (Katowice 2014), współautorstwo monografii *Nierównowaga zewnętrzna krajów strefy euro* (Katowice 2013) oraz rozdział w: *Zarządzanie gospodarcze w strefie euro* (Warszawa 2014). Wśród jej zainteresowań naukowych w ostatnich latach znajduje się również tematyka nierówności dochodowych i ubóstwa, w ramach której opublikowała liczne artykuły naukowe.

e-mail: magdalena.tusinska@ue.katowice.pl

Tomasz Kubin – doktor habilitowany w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauk o polityce, adiunkt, kierownik Zakładu Stosunków Międzynarodowych Instytutu Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Ukończył również studia podyplomowe na kierunku handel zagraniczny (Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach) oraz prawo Unii Europejskiej (Uniwersytet Jagielloński). Zainteresowania naukowe: stosunki międzynarodowe, szczególnie integracja europejska (m.in. takie zagadnienia jak: system instytucjonalny Unii Europejskiej, Polska w Unii Europejskiej, Unia Gospodarcza i Walutowa, stosunki zewnętrzne UE, zróżnicowanie integracji w UE). Autor dwóch książek: *Polityczne implikacje wprowadzenie unii walutowej w Europie*, Katowice 2007 oraz *Legitymizacja systemu instytucjonalnego Unii Europejskiej*, Katowice 2014). Współautor (wraz z: M. Myśliwiec, M. Lorencką) dwóch

książek: *Wpływ kryzysu gospodarczego na działanie systemu politycznego. Analiza przypadku Grecji, Hiszpanii i Włoch*, Katowice 2017 oraz *Impact of the 2008 Economic Crisis on the Functioning of the Political Systems. A Case Study of Greece, Spain, and Italy*, Katowice 2017. Autor kilkudziesięciu artykułów naukowych opublikowanych w czasopiśmie specjalistycznych („Athenaeum. Polskie Studia Politologiczne”, „Baltic Journal of European Studies”, „Current Politics and Economics of Europe”, „Ekonomista” „Investigaciones Históricas. Época Moderna y Contemporánea”, „Politeja”, „Polski Przegląd Dyplomatyczny”, „Progress in Economics Research”, „Przegląd Politologiczny”, „Przegląd Zachodni”, „Rocznik Integracji Europejskiej”, „Stosunki Międzynarodowe”, „Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach”, „Studia Europejskie”, „Studia Politicae Universitatis Silesiensis”, „Teka Komisji Politologii i Stosunków Międzynarodowych”, „Yearbook of Polish European Studies”) oraz w publikacjach zbiorowych.

e-mail: tomasz.kubin@us.edu.pl

The crises in the European Union in the second decade of the 21st century
Determinants – process – implications
Ed. by Tomasz Kubin and Mieczysław Stolarczyk

Summary

The research objective undertaken in the present work is the analysis of the most important issues regarding the main reasons and manifestations of the crises occurring in the EU in the second decade of the 21st century, together with indicating the possibilities of their overcoming, and discussing their most important implications as far as the further realization of the integration project is concerned. It should be mentioned that only some of the consequences of the EU crises which have occurred in the second decade of the 21st century can be successfully diagnosed. Others will surely set in, only in a shorter or a longer term. Moreover, there is the difficulty with a precise separation of some reasons (sources) from the symptoms of the crises (e.g. the deficit of democracy in the EU). It remains a fact that further process of European integration has become much less predictable than it was a couple of years ago. There emerge various, more or less probable, scenarios of the functioning or disintegration of the EU and its main consequences for the UE member countries, as well as for both the European and the global international system.

In the present work, the expressions “the EU crisis” and “the crises in the EU” are used interchangeably. Typically, in literature on the subject these terms are used with different scopes of meaning. The authors of the studies devoted to this problem, including the authors of some of the texts printed in the present volume, draw attention to the fact that a crisis or crises in the EU may be of fragmentary nature, concerning some levels or dimensions of integration within the EU. They claim that the crises in the EU do not have negative influence on the functioning of the Union as a whole. The EU crisis, on the other hand, refers to the crisis of the entire system, the crisis that is spatial and structural, and which poses a threat to the very existence of the EU. It should be kept in mind, though, that the multiplicity and the intensity of the crises, as well as the fact that there have been numerous crises overlapping in a relatively short time in the second decade of the 21st century, have resulted in the situation where the crises in the EU transform, as it were, into the crisis of the EU. Therefore, we have to do with the situation when the crises in the EU in consequence become the EU crisis.

The present volume contains 24 articles divided into four parts. The allocation of some articles to a given part of the volume is fairly arbitrary due to the fact that the authors of some texts printed in the present work discuss the issues that concern both the reasons or symptoms, as well as the consequences of the crises under consideration. Because of this, several articles might as well belong to other parts of the volume as well.

In the first part, entitled “The theoretical aspects of the crises in the European Union”, there can be found articles written by Zbigniew D. Czachór, Janusz Ruskowski, Józef M. Fiszer, and Piotr Tosiek.

Part Two, entitled “The determinants of crises in the European Union”, contains the studies in which the authors have exposed some internal (intra-Union) as well as external determinants of the crises occurring in the EU. In this part of the volume there are articles by Dariusz Milczarek and Olga Barburska, Rafał Riedel, Jerzy Jaskiernia, Katarzyna Czornik, and Agnieszka Miarka.

The most extensive part of the volume is Part Three, “The symptoms of the crises in the European Union”. Here, one can find texts written by Jacek Pietrucha, Sławomir Czech, Andrzej Podrazy, Michał Dulak, Bogdan Góralczyk, Ryszard Zięba, Mieczysław Stolarczyk, Joanna Ciesielska-Klikowska, and Anna Pacześniak.

In the final part of the present work there are articles by Agnieszka Nitszke, Justyna Zajac, Artur Adamczyk, Monika Szynol, Magdalena Tusińska, and Tomasz Kubin.

The present study is addressed to a wide range of readers. The editors of the volume hope that the articles contained in the present publication will contribute to the enhancement of the knowledge concerning the main reasons, symptoms, and implications of the crises occurring in the European Union in the second decade of the 21st century. They wish for the present book to become a significant form of scholarly participation from various academic centres of our country in the on-going discussion devoted to this problem and the voice in the discourse concerning not only the fundamental issues of integration politics of Poland and other EU member countries, but also the matters of preliminary importance for the politics of the security of Poland and other countries, as well as international security in Europe and the world. Because further regression, and all the more the disintegration of the EU, would have difficult to overestimate implications not only for the European international system, but also for the international system globally.

**Die Krisen innerhalb der Europäischen Union
in der zweiten Dekade des 21. Jahrhunderts. Umstände – Verlauf – Folgen
unter der Redaktion von TomaszKubin und Mieczysław Stolarczyk**

Zusammenfassung

Der Sammelband hat als Forschungsziel, die wichtigsten Fragen zu Hauptursachen und Symptomen der in der zweiten Dekade des 21. Jahrhunderts innerhalb der Europäischen Union eintretenden Krisen zu untersuchen und auf deren etwaige Lösung und wichtigste Folgen für erfolgreiche Verwirklichung des Integrationsvorhabens hinzuweisen. Wohlgemerkt: nur einige Folgen der in der zweiten Dekade des 21. Jahrhunderts innerhalb der EU entstehenden Krisen lassen sich treffend erkennen. Manche von ihnen werden bestimmt früher oder später merklich. Es kommt hinzu, dass es schwer ist, einige Ursachen von den Krisensymptomen zu unterscheiden, wie es bei dem Defizit an Demokratie in der Europäischen Union der Fall ist. Es steht fest, dass der Prozess der weiteren europäischen Integration weniger voraussehbar ist als noch vor einigen Jahren. Es entstehen mehr oder weniger wahrscheinliche Prognosen des weiteren Fungierens oder auch des Zerfalls der Europäischen Union und dessen Hauptfolgen für EU-Mitgliedstaaten und für europäisches und globales Internationalsystem.

In dem Band werden solche Bezeichnungen wie: „Krise der Europäischen Union“ und „Krisen innerhalb der Europäischen Union“ oft wechselweise verwendet. Den Termini wird in der Fachliteratur verschiedene Bedeutung beigemessen. Die Autoren von den Beiträgen zu diesem Thema, in der Zahl auch die Verfasser von manchen im vorliegenden Sammelband veröffentlichten Texte bemerken, dass die Krise oder die Krisen in der Europäischen Union nur einige EU-Integrations Ebenen oder -dimensionen betreffen können. Sie weisen darauf hin, dass die Krisen innerhalb der Europäischen Union das Fungieren der Union selbst nicht bedrohen, während die Krise der Europäischen Union die Krise des ganzen Systems (räumliche und strukturelle Krise) bedeutet und selbst das Bestehen der Europäischen Union in Frage stellt. Es ist aber bemerkenswert, dass die Vielzahl, die Intensität und die Überschneidung von vielen Krisen in der relativ kurzen Zeit in der zweiten Dekade des 21. Jhs dazu geführt haben, dass sich die einzelnen Krisen in der EU sozusagen in die EU-Krise verwandeln. Die Situation sieht also so aus, dass die Krisen innerhalb der Europäischen Union die EU-Krise nach sich ziehen.

Der vorliegende Band beinhaltet vierundzwanzig Beiträge, die in vier Teile geteilt wurden. Die Zuordnung einiger Beiträge den bestimmten Teilen des Buchs hat nur einen ziemlich konventionellen Charakter, weil manche Verfasser sowohl die Ursachen oder die Symptome als auch die Krisenfolgen berührenden Themen aufgreifen. So können diese Texte auch in anderen Buchteilen erscheinen.

Der erste Teil „Theoretische Aspekte der Krise innerhalb der Europäischen Union“ enthält die von: Zbigniew D. Czachór, Janusz Ruszkowski, Józef M. Fischer und Piotr Tosiek verfassten Beiträge.

Im zweiten Teil „Die Umstände der Krisen innerhalb der Europäischen Union“ befinden sich Abhandlungen, deren Verfasser: Dariusz Milczarek u. Olga Barburska, Rafał Riedel, Jerzy Jaskiernia, Katarzyna Czornik und Agnieszka Miarka manche innere (EU-interne) und äußere Umstände der in der Europäischen Union auftretenden Krisen hervorgehoben haben.

Der dritte, größte Teil des Bandes heißt: „Die Symptome der Krisen innerhalb der Europäischen Union“. Hier wurden die Abhandlungen von: Jacek Pietrucha, Sławomir Czech, Andrzej Podraza, Michał Dulak, Bogdan Góralczyk, Ryszard Zięba, Mieczysław Stolarczyk, Joanna Ciesielska-Klikowska und Anna Pacześniak veröffentlicht.

Der letzte Teil des Sammelbandes beinhaltet die von: Agnieszka Nitszke, Justyna Zajac, Artur Adamczyk, Monika Szynol, Magdalena Tusińska und Tomasz Kubin verfassten Texte.

Der Band richtet sich an breite Leserkreise. Die Redakteure hoffen, dass dank den hier veröffentlichten Abhandlungen die Kenntnis über Hauptursachen, Symptomen und Folgen der innerhalb der Europäischen Union in der zweiten Dekade des 21. Jahrhunderts auftretenden Krisen erweitert werden kann. Hoffentlich wird der vorliegende Sammelband den Wissenschaftlern von verschiedenen polnischen akademischen Zentren Anlass dafür geben, sich an der seit einigen Jahren stattfindenden Diskussion zu grundlegenden Problemen der Integrationspolitik Polens und anderer EU-Mitgliedstaaten, und zu Problemen der europäischen und globalen Sicherheitspolitik zu beteiligen. Weitere Regression und desto mehr der Misserfolg von der europäischen Integration würde nämlich nicht nur für das europäische, sondern auch für das globale Internationalsystem kaum überschätzbare Implikationen haben.

Redaktor
Barbara Konopka

Redaktor anglojęzyczny
Aleksandra Kalaga

Projektant okładki
Małgorzata Pleśniar

Redaktor techniczny
Małgorzata Pleśniar

Korektor
Małgorzata Żak

Łamanie
Alicja Załęcka

Copyright © 2018 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336
ISBN 978-83-226-3219-2
(wersja drukowana)
ISBN 978-83-226-3351-9
(wersja elektroniczna)

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
[e-mail:wydawus@us.edu.pl](mailto:wydawus@us.edu.pl)

Wydanie I. Ark. druk. 35,25. Ark. wyd. 44,50. Papier
offset. kl. III, 90 g Cena 56 zł (+ VAT)

Druk i oprawa:
„TOTEM.COM.PL Sp. z o.o.” Sp.K.
ul. Jacewska 89, 88-100 Inowrocław